

מפגש מס' 21

דף מקורות

ספר דברים כ"ג-כ"ז

נושא השיעור: מצוות מחיית עמלק

1. דברים כ"ה, יג-ט:

לא יהיה לך בכיסוף אבן ואבן גדולה וקטנה: לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה: אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיה על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך: כי תועבת ה' אלהיך כל עשה אלה כל עשה עול.

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קרה בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואמה עיף ויגע ולא ירא אלהים: והיה בהנחם ה' אלהיך לך מכל איבויך מסביב בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח.

2. רש"י דברים כ"ה, יח:

ואתה עיף ויגע - עיף בצמא.

3. ראב"ע שם:

ואתה עיף - כי ברפידים בא, והעם צמא למים.

4. בראשית כ"ה, כט-ל:

ויצד יעקב נזיד ויבא עשן מן השדה והוא עיף: ויאמר עשן אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי.

5. ראב"ע שם:

והוא עיף, כטעם "בארץ עיפה" (ישעי' לב, ב) - רעב וצמא.

6. ישעיהו כ"ט, ח:

והיה כאשר יחלם הרעב והנה אוכל והקיץ וריקה נפשו וכאשר יחלם הצמא והנה שתה והקיץ והנה עיף ונפשו שוקקה.

7. תהלים ס"ג, ב:

צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים.

8. איוב כ"ב, ז:

לא מים עיף תשקה ומרעב תמנע לחם.

9. שמואל א' ל', א-יג:

ועמלקי פשוטו אל נגב ואל צקלג ויכו את צקלג וישרפו אתה באש: וישבו את הנשים אשר בה מקטון ועד גדול לא המיתו איש וינהגו וילכו לדרךם... ויאמר לו דוד למי אתה ואי מזוה אתה ויאמר נער מצרי אנכי עבד לאיש עמלקי ויעזבני אדני כי חליתי היום שלשה

10. אסתר ג', יב-יג:

...וַיִּכְתֹּב כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה הֶמֶן... לְהַשְׁמִיד לְהַרְגֹּ וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים מִנְעַר וְעַד זָקֵן טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד... וּשְׁלָלָם לְבוֹז:

11. שמות י"ז, ו-טז:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲבֹר לְפָנַי הָעַם וְקַח אִתָּךְ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטָּף אֲשֶׁר הִכִּיתָ בוֹ אֶת הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ. הַנְּנִי עִמָּךְ לְפָנַי וְשָׁם עַל הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעַם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה עַל רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת ה' לֵאמֹר הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין. וַיָּבֵא עֲמֶלֶק וְיִלְחָם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיָדִים. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הַלְחָם בְּעֲמֶלֶק מִחַר אֲנָכִי נֶצֶב עַל רֹאשׁ הַגְּבָעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי. וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בְּעֲמֶלֶק וּמֹשֶׁה אָהָרָן וְחֹזֵר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבָעָה. וְהָיָה כְּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְנִגְבַר יִשְׂרָאֵל וְכָאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְנִגְבַר עֲמֶלֶק. וַיְדִי מֹשֶׁה כַּבָּדִים וַיִּקְחוּ אֲבָן וַיִּשְׁלְמוּ תַחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאָהָרָן וְחֹזֵר תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזָּה אֶחָד וּמִזָּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ. וַיַּחְלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמֶלֶק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חֶרֶב. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כָּתֹב זֵאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָה אֲמַחֶה אֶת זֵכֶר עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם. וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נָסִי. וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כָּס יֵה מִלְחָמָה לְה' בְּעֲמֶלֶק מִדֹּר דָּר..

12. רמב"ן שמות, י"ז, ה:

וענין הכתוב הזה, כי העם היו ברפידים, והצור אשר יצאו ממנו המים היה בחורב, והוא הר סיני... והנה הוצרך משה לקדם לפני העם לעבור מרפידים אל חורב כמהלך פרסה או פרסאות... והנה הכה בצור ויצאו ממנו מים... וברור הוא שלא הלכו העם אל חורב לשמות, כי לא באו לפני הר סיני עד אחרי כן בחדש השלישי. אבל שלחו שם נעריהם ובהמתם לשאוב מים ולהביא להם כמנהג המחנות. וקרוב אלי שיצאו מים מן הצור בחורב, מים קרים נזלים, הלכו אל רפידים, ושם שתו אותם....

13. רש"י הירש, דברים כ"ה, יז-יח:

המצוה הקודמת השלימה את ציור התמונה האידיאלית של ישראל: זה הוא עם המתרחק מכל "עוֹל", מכל ניצול לרעה של עליונות אדם על חברו... בני העם הזה לא ניצלו לרעה את אימון האדם בחברו, שבלעדיו אין בני אדם יכולים לחיות בחברה אחת... צדק ויושר ללא רבב במשא ומתן בין אדם לחברו... באופי הלאומי של העם הזה יאירו הקווים של השתתפות ברגשות אחרים, של התחשבות, נדיבות וגמילות חסד עם כל חי... הוא יהיה ה"ישר" שבעמים...

הניגוד לאופיו של העם הזה מוצג על ידי עמלק, ששמחת תהילתו היא רק בחרב גאותו וברמיסת כל חלש חסר מגן.

...כלל ישראל היה "בדרך", הולך למסעו, והמחשבות והדאגות שבלבו היו רחוקות ממחשבות של מלחמה. היה זה מסע של המון עם מחוסר מולדת הנוסע במדבר עם נשים וילדים, ואפשר היה לצפות שמצבם יעורר בכל לב אנושי רק השתתפות אנושית ולא יחס של איבה...התקפתו (של עמלק) באה בלא כל התגרות והיא נבעה רק משמחה בטבח אדם, או שמא חש בלבו את הסכנה הנשקפת לו עם כניסתך להיסטוריה, שהרי אתה מייצג את עקרון האנושיות הטהורה והנאמנות לחובה, הסותר את עקרון כח החרב הקרות על דגלו.

...ו"לא ירא אלהים" - הוא לא ראה את ה' הרב את ריב החלש ומציל אותו מאגרופך רשע, והוא לא ירא את האלהים המבקש את נרדף..